

מ ט ו ת

יעשה" — ואח"כ לפרט הפרטים ; האמורים — "בין איש לאשתו בין אב לבתו" ?

ואף שלאחר שמקדים הכתוב "אלה החוקים אשר צוה ה' את משה גו'", מובן (לפרש"י), ששוב א"א לכלול ביניהם את עצם החיוב לקיים הנדר, כיון שאינו בגדר "חוקה" (מצוה "שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחוקותיו על עבדיו"), שהרי מפורש בה טעם : "לא יחל דברו — כמו לא יחל דברו, לא יעשה דבריו חולין", ולפיכך "ככל היוצא מפיו יעשה" — משא"כ פרטי .

(5) כבסיום פ' שלפני : לבד מגדריכם וגדבותיכם (לפרסיהם) לעולותיכם ולמנחת חכם גו'.

(6) כי לפי התרגום אונקלוס "לא יבטל פתגמי", אי"ז טעם למה "ככל היוצא מפיו יעשה", כיא זוהי ההלכה עצמה — שלא יבטל דיבורו, משא"כ לפרש"י הרי זהו טעם החיוב לקיים מה שנדר, כי בלא"ה עושה דבריו חולין (כדלקמן בפנים), וכמובן מזה שאברהם אבינו נתן טעם להקב"ה למה לא "להמית צדיק עם רשע" (וירא ית, כה), כי "חלילה לך — חולין הוא לך".

(7) פרש"י תולדות כו, ה. וראה פרש"י בשלח טו, כו. אחרי ית, ד. קדושים יט, יט. חוקת יט, ב.

(8) פרש"י פרשתנו שם.

(9) כי על כללות הדין שהאב והבעל מפירים נדרי הבת והאשה י"ל בפשטות כמ"ש הכלי יקר (שם ד"ה לא יחל) "לכך יש בידם להפיר מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אבי ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם, ודומה כאלו התנו בשעת הנדר ע"מ שיסיכמו הבעל או האב, וכשאינן מסכימים או למפרע בטל הנדר וכו'" — אבל על פרטי הדינים אין מפורש טעם. אבל ראה שיחת פ' מט"מ תשל"ג.

א. כבר נתבאר כמה פעמים, שדרכו של רש"י, בפירושו עה"ת, לפרש כל הענינים הקשים והבלתי מובנים בפשוטו של מקרא, ובאם ישנם ענינים הנראים כבלתי מובנים (בפי' הפשוט של הכתובים) ואין רש"י מפרשם — הרי זה גופא הוכחה של דעתו של רש"י מתיישבים ענינים אלו באופן פשוט ונקל כ"כ, עד שאין צורך לפרשם : [וכדמוכח גם מזה שבכמה מקומות כותב רש"י בפירושו "איני יודע מה מלמדנו" : וכיו"ב — ואם אין דעתו לפרש את כל הדברים ה" דורשים ביאור בפשטות הכתובים, לא הי' לו להעיר בכתובים אלו].

עפ"ז צריך ביאור מה שרש"י אין מבאר מאומה על הכתוב בפרשתנו בסיום פרשת נדרים : "אלה החוקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריו בית אבי" — דלכאורה אי"מ : מכיון ש"תוכן הפסוק הוא סיכום קצר מדיני הנדרים שנאמרו לפניו, הו"ל לכתוב לכל לראש נקודת הדין הנדר (שחובת הנדר לקיים נדרו) האמור בתחלת פרשתנו : "איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסר איסר על נפשו, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו

(1) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 141.

(2) או מפני שהוא פשוט בעצם, או מפני שמובן הוא ע"פ מה שכבר פרש"י לפניו.

(3) תולדות כח, ה. ונסמגו כו"כ מקומות

כיו"ב בלקו"ש ח"ה ע' 1 (בהערה 2).

(4) ל, י.

(4*) שם, ג.

את הסכומים השונים של הערכין; וכן „איש או אשה כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה'“^י, שהכתוב מפרש רק פרטי דיני נזיר. והטעם ע"ז: לפי שעצם החיוב לקיים הנדר הוא דבר המובן מעצמו.

וכן נראה מ"ש^י „וידר ישראל נדר לה' וגו' והחרמתי את עריהם“, ובנ"י קיימו את הנדר בפועל, כמ"ש^י „ויחרם אתהם ואת עריהם“ — היינו שגם אז (קודם שנאמרה פרשה זו) ה' ידוע להם ענין הנדרים וחובת קיומם.

עפ"ז צ"ל, ש"ש בפרשתנו „איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה“ לא בא הכתוב להשמיענו זה בתור ציווי או דין חדש, כפי ששמע לכאורה מלישנא דקרא, אלא שהוא כעין פתיחה והקדמה למה שנאמר אח"כ; וכאילו אמר הכתוב: בענין הנדרים, אשר דינו העיקרי ידוע ש"ככל היוצא מפיו יעשה", יש בו כמה הלכות בנידון נדרי אשה בנעורי' בבית אבי' ואשה נשואה — ובוזה הוא החידוש של פ' זו.

ובמילא מובן בפשטות — ועד שרש"י אין צריך לפרשו — שכשבא הכתוב בסוף הפרשה לסכם את ראשי הפרקים של ההלכות שפ' זו באה ללמדנו, אין מקום לצרף עמהן גם עצם הדין דנדרים, מכיון שאין בו משום חידוש בפרשה זו.

ג. עפ"ז יומתק ג"כ מ"ש רש"י

- (15) נשא ה. ב.
- (16) חוקת כא. ב.
- (17) שם, ג.

הדינים ש"בין איש לאשתו בין אב לבתו", שלא מצינו בהם טעם בכתוב; אבל זה גופא דורש טעם: למה חזר הכתוב בסיכומו רק על „החוקים“ שבדיני נדרים ולא על עיקר הדין דנדרים?

ב. הביאור בזה:

מובן בפשטות שעצם הדין שהנודר צריך לקיים דיבורו, אינו זקוק לקרא מיוחד, כי הוא דבר שהשכל הפשוט מחייבו; וגם נכלל הוא במה שנאמר^י „מדבר שקר תרחק“ (אף שאינו דומה ממש). וגם מובן הוא מכללות ענין שבועה (וכריתות ברית) המבואר כ"פ בתורה. ולכן מצינו ענין הנדרים גם לפני מתן תורה, כמ"ש^י „וידר יעקב נדר וגו' והאבן הזאת וגו' יהי בית אלקים גו'“, ואח"כ אמר לו הקב"ה^י „אשר נדרת לי שם נדר, עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך“ ופרש"י: „אשר נדרת לי — וצריך אתה לשלמו שאמרת יהי בית אלקים שתקריב שם קרבנות“.

ולכן ג"כ מצינו בתורה (עוד לפני פ' נדרים) כמה ענינים שהם בגדר של „נדר“^י, ואין הכתוב מזכיר בהם עצם החיוב לקיים הנדר, אלא מפרש פרטים ואופנים המסתעפים מדין נדר, כגון: „איש כי יפליא נדר בערכך בפשות לה'“^י, שהכתוב רק קובע

(10) משפטים כג. ז. ולהעיר גם (בגוגע ללפני מ"ת — ראה לקמן בפנים) מהמבואר בלקו"ש ח"ה ע' 147.

(11) ויצא כח, כ. כב.

(12) שם לא. יג.

(13) ראה גם ויקרא ז. טז. אמור כב,

יח. כא. ועוד.

(14) בחוקותי כז. ב.

ידוע מ"ש בירושלמי²⁰ בנוגע ל-
נדרים: "לא דיך מה שאסרה לך
התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך
דברים אחרים", והטעם ע"ז מובן:
הכוונה העליונה בקיום התורה ומצות
ה"ה בכדי לעשות (ע"י) לו ית' דירה
בתחתונים²¹. ובמילא מובן, שצ"ל ה'
עבודה עסי' הענינים הגשמיים, לעשות
מהם דירה לו ית', ולא להסתייג
ולהבדל מהם ע"י נדרים ושבועות²².

אמנם לאידך, הרי ארז"ל²³ "נדרים
סיג לפרשיות" שהנדרים מסייעים ל-
קיים את הציווי²⁴ ד"קדש עצמך ב'
מותר לך".

ונתבאר²⁵ החילוק בין ב' הוראות
אלו, שאדם המתנהג באופן טוב וישר,
עליו אמרו "דיך מה שאסרה לך ה'
תורה", ואדרבה אסור הוא בנדרים²⁶,
מאחר שהם מונעים אותו מלעבוד

בתחלת הסדרה: "ראשי המטות —
חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה וכו'
ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת
נדרים ביחיד מומחה, ואם אין יחיד
מומחה מפר בשלשה הדיוטות". ול-
כאורה, אף שיש להוכיח ממה שנאמרה
פ' זו "אל ראשי המטות" שיש ענין
מיוחד בנדרים השייך ל"ראשי ה'
מטות", מ"מ מנ"ל, בפשוטו של מקרא,
שענין זה הוא היפך ענין הנדרים —
הפרת הנדרים²⁷?

אמנם עפ"י הנ"ל מובן: מכיון שכל
פרשה זו לא באה (לעצם הענין ד'
נדרים בכלל) אלא ללמדנו דינים
פרטים דאשה בנעורי' ולאחר נשואי'
— ובוזה החידוש הוא שהפרת נדרי'
היא ע"י האב והבעל (דאין סברא
שהחידוש הוא גם בזה, שבלי הפרת
האב והבעל אזי קמו כל נדרי' וכו'
— כי מאי קמ"ל: ה"ז נדר כשאר
הנדרים), וא"כ כשפרשה זו נאמרה
"אל ראשי המטות" לרמוז שיש בה
ענין השייך אליהם — הרי מסתבר
ששייכות זו נוגעת בדין הפרת נדרים
שהוא תוכנה של הפרשה²⁸.

ד. והנה ענין זה שהלימוד ד"אל
ראשי המטות" הוא דווקא בשייכות
להפרת נדרים, יש לו הכרח גם ב'
פנימיות הענינים:

(18) ועד"ז קשה במ"ש רש"י שם ד"ה
"זה הדבר" בפירוש השני: "ד"א זה הדבר
מיעוט הוא לומר שהתכם בלי התרה ובעל
בלי הפרה וכו'".

(19) ואעפ"כ לא פירשה התורה גם זה
(שהפרת נדרים ע"י יחיד מומחה או שלשה
הדיוטות) בהסיכום — כי איזו מפורש
בכתוב, כ"א "למד שהפרת נדרים וכו'".

(20) נדרים פ"ט ה"א.
(21) תנחומא נשא טו. וראה שם בחר
קוטי ג ב"ר ספ"ג במדב"ר פי"ג, ו.
תניא פל"ו.

(22) וכתורת הבעש"ט עה"פ (משפטים
כג, ה) "כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב
תעזוב עמו" (היום יום ע' כג החמים
ח"ח ע' מט"ז [תא. אב]. וראה ספ"ה
חש"ד ע' 145. לקו"ש ח"א ע' 32 ואילך).
(23) ראה ירושלמי שם (לפני"ז): לאחד
שנדר מן הכהן . . . אין לא אכיל חסי על
נפשו' (ועד"ז הור"ע התרת נדרים, כומסים
בירושלמי שם).

(24) אבות פ"ג מ"ב.
(25) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא
(פיסקא קד). וראה תניא פ"ל (לט, א)
"שהוא מדאורייתא". וראה רמב"ן ר"פ קדו'
שי"ם. תניא פ"ו. פכ"ז (לד, סע"ב).
(26) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1076.
(27) ראה ירושלמי סוף קדושין. וראה
גם ירושלמי שבהערה 20.

לכניסתם לארץ ישראל:

ההפרש (העיקרי) שבין עבודת בני־מבדבר לעבודתם בא"י הוא בזה, שבמבדבר לא היו עסוקים בענינים גשמיים, שהרי היו ניוונים שם ב"לחם מן השמים" — מן, ושתו מים מבארה של מרים, וגם לא הי' להם להתעסק בהספקת לבושים, כי בגדיהם גדלו עמהם; משא"כ בארץ ישראל הוצרכו לעסוק במלאכת החרישה וזריעה וכו' — ודוקא עבודה זו היא כנ"ל, תכלית הכוונה העליונה: לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ולכן כשעמדו להכנס לא"י ולהתעסק בה בעבודה זו, נאמרה להם פ' הפרת נדרים, שגם תוכנה היא ה' עבודה עם הענינים הגשמיים כנ"ל.

ו. אמנם מכיון שבפועל כתוב גם בפרשה זו עצם הדין של נדרים — וגם זה נאמר להם סמוך לכניסתם לא"י ולהתעסקותם בהענינים הגשמיים — מובן שגם בזה יש הוראה באופן העבודה הלזו:

נקודת ענין נדרים הוא, לא יחל דברו — היינו ש,לא יעשה דבריו חולין — וזהו אופן העבודה בהענינים הגשמיים, לפעול שגם,דבריו הגשמיים לא יהיו חולין, אלא להמשיך בהם קדושה.

(34) ראה לקו"ת ר"פ שלח. לקו"ש שם ע' 1042 ואילך.

(35) כמ"ש (עקב ה' ו) ש,שמתן לא בלתי מעליך. וראה לקו"ש שם. פרשי שם.

(36) ראה גם בדא"ח (תו"א יג א. סידור קמה ד ואלך. דמ"צ ה. א. ועוד) בבאור ענין חולין שנעשו על טהרת הקודש.

ולברר את הדברים הגשמיים; משא"כ זה שהנהגתו אינה כדבעי למיהוי, שבמצבו יש לחוש שהדברים הגשמיים יפעלו בו ירידה — עליו אמרו "נדרים סיג לפרישות".

לפ"ו מובן שהתכלית הוא ³⁰ להתעלות לדרגא כזו שבה יש מעלה יתירה היינו — שלילת וביטול הנדר. ומעתה כשהתורה מרמזת שיש איזה ענין בנדרים המשותף דווקא ליחיד מומחה (או ג' הדיוטות, שהם ב"ד) מצד דרגתו הנעלה — הרי מובן שאין המדובר בענין השייך לקיום הנדרים, כ"א לביטול והפרת הנדרים — היינו שה' מומחה (או הב"ד) פועל ע"י בה' אדם הנודר, עד שמגיע לדרגא כזו שאין צריך לנדרים.

ה. ע"פ הג"ל שעיקרה של פרשה זו הוא ענין הפרת הנדרים, יובן ג"כ למה נאמרה פרשת נדרים (הלזו) סמוך

(28) ראה תגיא פ"ו. פ"ה. פ"ב.

(29) וע"ד פ' הה"מ במרו"ל אל יאמר אדם אי אפשר כ"י אפשרי כ"י, שזהו דוקא בצדיקים משא"כ בע"ה מכיון ש,סורו רע, צ"ל אי אפשרי (לקו"ת ואתחנן ט, ד). מים רבים תרל"ו (ע' רלד). סה"מ תשי"ד (ע' 136). נחבאר כלקו"ש שם ס"ע 1182 ואילך.

(30) עפ"ו יש לבאר טעם כל מקום שספקו לקולא — ולכאורה למה יכנס לספק (או) — למה אסרו חכמים רק הוראי, וביותר יקשה מחיוב אשם תלוי — שהוא על הספק. וראה קדושין (עג, א) ספק יבוא בקהל (ובלקו"ת תורע ד"ה קמפלגי סס"ד).

(31) רש"ם ד"ה לומר (כ"ב קכ, ב).
(32) להעיר כה"ג בדח"ל: כח התיאור עדיף (להשמיעו) — רש"י ביצה ב, ב ד"ה התיאור.

(33) ראה לקו"ש שם ע' 1077 ואילך.

ומכיון שהוראה זו גרמזת בענין הנדריס עצמם, הרי מובן שלכאורא ישנו הכח לעבודה זו יי, גם למי שלא הגיע לדרגת הפרת נדריים יי, והטעם

(חגיגה יט. ב. ושיג), שזוהי עבודת האדם שהחולין שלו לא יהיו חולין ממשי (כמו שהם מצד עצמם), כ"א — על סהרת הקודש.

37) ואף ש.עכשיו שנתמעטו הלבבות צ"ל בלי נדרי (לקו"ת סדיה וידבר גר המטות. סוף הביאור) — היינו שאין ממשיכין האו"מ באופן שיתעלה וכו'.

38) ואף שאצלו צ"ל העבודה של פרישות — הרי : א) יש חולין שמוכרח בהם וצ"ל עטה"ק. ב) החילוק הוא רק מהו עיקר העבודה, אבל מובן שאצל כאורא מבי הסוגים צ"ל גם עבודה השני (וראה גם לקו"ש שם ע' 1078 ואילך).

ע"ז כתוב להלן: "בין איש לאשתו בין אב לבתו" — כי כאורא מבניי הוא בדוגמת "אשתו" של הקב"ה יי, ובתו" של הקב"ה יי, ובודאי שהקב"ה נותן לו הכח לפעול עבודה זו, ולמלאות רצונו לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ מטו"מ, תשכ"ו)

39) כידוע שהקב"ה וכנסיי הם בדוגמת איש ואשה. ושה"ש מיוסד ע"ז, כידוע במדרשי חז"ל.
40) ראה שהש"ר ספיג. ושם מוכח שאפילו כשאין החביבות ד"אחותי ואמי ישנה החביבות ד"בתי.

מטות ב

רוצה (מאיזה טעם שיהי') להודיע כל פרטי המאורע, הרי מספיק להודיע חשבון המלקוח, ומעצמו מובן מספר המחצית השייכת לתופשי המלחמה וכמה הוא אחד מחמש מאות, וכן מספר המחצית השנית ?

ולאידך: אם (מצד איזה טעם) יש צורך לכתוב ג' בפרטיות — למה לא פרט גם החשבון דאחד מן החמשים אשר ללויים ?

ולהוסיף — כיון אשר קושיות אלו הן בלימוד פשוטו של מקרא, הרי ה' רש"י צריך לתרצן י. וכמדובר כמ"פ י

ששם אין זה נוגע לשום ציווי, הרי גם כאן אין נוגע כלל הודעת המספר בקרא — לענין הציווי.

(5) וכקושיית הרמב"ן והאזה"ח. ומה שתי האזה"ח (ש"הוא גלגות שה' מכס ה' מלגיו כו'"), וכן תי המהרש"ל (יריעות שלמה עה"פ) על הקושיא למה מפרט מחצית בניי ("להודיע לנו שכבר מסר משה המחצית לכל העדה כו' והם הפרישו ללויים כו' וטובת הנאה ה' לה אבל לא שיקחו אנשי צבא כו' והטובה להם") — אין רש"י מרמזו כלל.

(6) בנוגע להקושיא למה מפרט הכתוב גם סכום דמחצה השני — פירשו המפרשים (רא"ם, משכיל לדוד, דבק טוב ועוד) שזוהי כחצת רש"י במ"ש עה"פ (לא, מג) "ותהי מחצת העדה — כך וכך", לבאר שאין כחצת הכתוב לפרש סכום המחצה, כיא שהוא כעין מאמר המוסגר שמחצית העדה — שהיא היתה כך וכך — לקח משה ממנו א' מתמישים כו'.

— אבל גם זה צריך ביאור כי: מאמר המוסגר הזה מיותר לגמרי (וראה לקמן הערה 19).

(7) ראה לקו"ש ח"י ע' 13 ובהנסמן שם הערה 1.

א. בפרשתנו מסופר, שלאחר ש־ נצחו בניי את מדין, ויביאו את השבי ומלקוח וכו', ציוה הקב"ה: "שא את ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה וגו' וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים לצבא ובין כל העדה [מחציו לאלו ו] והרמת מכס לה' מאת אנשי המלחמה וגו' אחד נפש מחמש המאות וגו' ונתתה לאלעזר הכהן וגו' וממחצית בניי תקח אחד אחו מן החמשים וגו' ונתתה אותם ללויים וגו'" ומסיים הכתוב: "ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה ה' את משה".

אח"כ מפרט הכתוב סכום המלקוח של כל מין ומין, סכום המחצית של כל מין ומין השייך לתופשי המלחמה, וחשבון המכס לה' ממנו, ומכל מין ומין בפרטיות, וכן סכום מחצית בניי מכל מין ומין, ומסיים וממחצית בניי את האחוז אחד מן החמשים" — ואינו מפרט מספרם.

ולכאורה אינו מובן כלל:

למה מאריך הכתוב לפרט כל מס־ פרים אלה — והרי דיו באמרו "ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה ה' את משה". — מאי נפק"מ לדעת מספר המלקוח בכלל, ושל כל מין ומין בפרט ? ואפילו אם נאמר שהתורה

(1) לא, כו"ל.

(2) פרש"י שם, כו.

(3) שם, לא.

(4) וכמו שלא פרט הכתוב השבי כו' במלחמת סיחון ועוג, אף שפשוט שגם שם ה' שבי (וכמוכך גם מזה שרק במלחמת הכנעני החרימו הכל (חוקת כא, ג)). ואף